فصل‌نامه علمی پژوهشنامه تاریخ اسلام
سال چهاردهم، شماره پنجاه‌وپنجم، پاییز ۱۴۰۳
مقاله پژوهشی، صفحات ۸۱-۱۱۲

نقش زنان و مردان پیشگام در تحولات فرهنگی گیلان در دوره رضاشاه
بر اساس مصوبات شورای عالی معارف/ فرهنگ

رحیم روح‌بخش[۱]

چکیده

شورای عالی معارف (۱۳۱۷-۱۳۰۱ش) و بعدتر شورای عالی فرهنگ (۱۳۴۶-۱۳۱۷ش) را می‌توان یکی از نهادهای دولتی برای سیاستگذاری متمرکز فرهنگی در ایران تلقی کرد. فعالیت‌های این شورا با تدوین و تصویب قوانین و مقررات مورد نیاز، پایه ساختار نظام فرهنگی، علمی و آموزشی نوین را بنیان گذاشت. واگذاری صدور امتیاز نشریه، مجوز تأسیس مدارس ملی، اعطای مدال و نشان و بالاخره ارزشیابی مدارک تحصیلی دانش‌آموختگان دانشگاه‌های خارج از کشور به شورا از زمره عرصه‌هایی بود که پای فعالیت‌های فرهنگی و آموزشی ایالات و ولایات را به دبیرخانه شورا باز کرد. در این میان زنان و مردان شهرهای استان گیلان با توجه به قدمت تاریخی و نوگرایی خود، در عرصه‌های فرهنگی ایفای نقش کردند. زنان گیلانی نیز در این عرصه فعالیت چشمگیری داشتند. بر این اساس سؤال اصلی نوشتار این است که زنان گیلانی در مقایسه با مردان چه نقشی در تحولات فرهنگی گیلان در عصر پهلوی اول ایفا کردند؟ این مقاله از نوع توصیفی-تحلیلی و با بهره‌برداری از اسناد (متن صورت مذاکرات و مصوبات شورای عالی معارف/ فرهنگ) تدوین یافته و بیانگر تنوع فعالیت‌های فرهنگی برخی زنان و مردان نوگرای شهرهای استان گیلان در چهار عرصه انتشار مطبوعات، تأسیس مدارس ملی، دریافت مدال و نشان و بالاخره تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور در عصر پهلوی اول است. بررسی و مقایسه داده‌های جداول چهار عرصه فرهنگی مذکور، از برتری مردان نسبت به زنان گیلانی در این چهار حوزه حکایت می‌کند.

کلیدواژه‌ها: پهلوی اول، زنان گیلان، شورای عالی فرهنگ، شورای عالی معارف، گیلان.

---

۱. کارشناس ارشد تاریخ ایران دوره اسلامی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
roohbakhsh1965@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۰۳/۰۶/۱۶ تاریخ پذیرش: ۰۳/۰۹/۰۵

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

The Role of Pioneer Women and Men in the Cultural Developments of Guilan during the First Pahlavi Era Based on the Resolutions of the Supreme Council of Education /Culture

Rahim Roohbakhsh[1]

Abstract

The Supreme Council of Education (1922–1938 CE/1301–1317SH) and later the Supreme Council of Culture (1938–1967 CE/1317–1346 SH) were among the key governmental institutions responsible for centralized cultural policymaking in Iran. Through the drafting and approval of essential laws and regulations, the council laid the foundation for Iran's modern cultural, scientific, and educational system. Its responsibilities—including granting publication licenses, authorizing the establishment of national schools, awarding medals and honors, and evaluating the academic credentials of students educated abroad—extended the council's influence to the cultural and educational activities of provincial regions, including Guilan. Given the province's longstanding modernist tendencies, both men and women of Guilan actively participated in various cultural fields. Notably, Guilani women played a significant role, though often in smaller numbers compared to men. Accordingly, the main question of the article is: What role did Guilani women play in the cultural developments of Guilan in the First Pahlavi Era, compared to men? This descriptive–analytical study, based on archival documents (meeting records and resolutions of the Supreme Council of Education/Culture), examines the roles of pioneering men and women of Guilan in four cultural arenas during the First Pahlavi era: Publication of newspapers and magazines, Establishment of national schools, Receipt of medals and honors and Higher education abroad. Comparative analysis of these four areas reveals a male predominance, yet also underscores the notable contributions of Guilani women to the province's cultural modernization.

Keywords: First Pahlavi Era, Guilani Women, Supreme Council of Culture, Supreme Council of Education, Guilan.

1. M.A. in History of Islamic Iran, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. roohbakhsh1965@yahoo.com

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

درآمد

نظام نوین آموزشی ایران در آستانه شکل‌گیری خود با دو رویکرد دولتی و ملی نمود یافت. مدارس ملی آن دسته از مدارسی بودند که توسط رجال معارف‌پرور با دغدغه سوادآموزی و آگاهی‌بخشی توده‌ها تأسیس شد. همین رجال برای انسجام و هماهنگی در فعالیت‌های خود، در حدود یک دهه قبل از پیروزی مشروطه، اقدام به تأسیس «انجمن معارف» کردند. فعالیت این انجمن در طی بیش از دو دهه، زمینه تأسیس رسمی «شورای عالی معارف» را در سال ۱۳۰۰ش فراهم کرد. به دنبال مصوبه مجلس شورای ملی –دوره چهارم– مبنی‌بر واگذری بخشی از عرصه تصمیمات فرهنگی به این شورا، اولین جلسه آن در مهر ۱۳۰۱ تشکیل شد. شورا طی سه دوره فعالیت خود با عناوین شورای عالی معارف (۱۳۱۷–۱۳۰۱ش)، شورای عالی فرهنگ (۱۳٤٦–۱۳۱۷ش) و شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳٤۷ش تا کنون) موفق به تشکیل بیش از ۲۲۰۰ جلسه شده‌است. جایگاه حقوقی شورا از یک سو و نقش‌آفرینی اعضای نامدار و دانشمند آن از سوی دیگر، شورا را به یکی از تأثیرگذارترین و پایدارترین نهادهای سیاستگذاری عرصه فرهنگی تبدیل کرده است (نوید و روح بخش، ۱۳۹۹، ص. ۸–۷). بر این اساس در این نوشتار ضمن بررسی نقش و شرح وظایف شورا، مصوبات مرتبط با مطالبات و تکاپوهای فرهنگی زنان و مردان استان گیلان استخراج و در قالب چهار محور اصلی شامل اسامی نشریات و مدارس ملی دارای مجوز از شورا، فهرست برگزیدگان دریافت‌کننده مدال و نشان از شورا و بالاخره اسامی دانش‌آموختگان استان‌های مذکور در دانشگاه‌های خارج از کشور در دوره رضاشاه ارائه می‌شود. گفتنی است که با عنایت به اسناد نویافته مورد بهره‌برداری در این نوشتار، تا کنون پژوهشی درباره موضوع مذکور به عمل نیامده است. سایر تحقیقات مرتبط، استنادی به مصوبات شورای عالی معارف/ فرهنگ نداشتند.

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

قانون شورای عالی معارف و گستره فعالیت‌های فرهنگی آن

قانون شورای عالی معارف مشتمل بر ۱۵ ماده در اسفند ۱۳۰۰ به تصویب مجلس شورای ملی رسید. بند نخست این قانون، هدف اصلی شورا را «توسعه دوایر علوم و اشاعه معارف و فنون و رفع نقایص تحصیلات علمی و فنی» ذکر کرده است. کما اینکه در سایر فصول و بندها نیز عرصه‌های متعدد فرهنگ و آموزش مورد توجه قرار گرفته است. در فصل نخست با عنوان «تشکیلات شورا» آمده است:

– هیأت شورای عالی معارف از ده نفر عضو رسمی به شرح ذیل تشکیل می‌شود: یک نفر از مجتهدین جامع‌الشرایط، دو نفر از رؤسای مدارس‌عالیه و متوسطه، دو نفر از معلمین درجه اول مدارس عالیه و متوسطه و پنج نفر از دانشمندان مملکت.

– کلیه اعضای شورای عالی معارف ضمن دارا بودن شرایط عمومی، می‌بایست در عرصه فرهنگ و آموزش سابقه داشته باشند. اعضا به مدت چهار سال و توسط شاه منصوب می‌شوند.

در فصل دوم قانون شورا طی ۱۹ ماده «وظایف شورا» ذکر شده که ٤ ماده آن به شرح موضوع این مقاله عبارتند از:

۱– اهتمام در ترویج خط و زبان و ادبیات فارسی و عربی و نشر مقالات علمی عام‌المنفعه.

۲– تشخیص صلاحیت اشخاصی که اجازه تأسیس مدرسه و امتیاز مجله و روزنامه می‌خواهند.

۳– رسیدگی به دیپلم‌های اشخاصی که در خارجه تحصیل کرده‌اند و تشخیص صحت و سقم آنها.

٤– تصویب اعطای نشان علمی مطابق نظام‌نامه مخصوص.

وضع فرهنگی استان گیلان به روایت مصوبات شورا

چهار بند از شرح وظایف شورا از زمره وظایفی بود که معمولاً مصادیق آنها دربرگیرنده اهالی ایالات و ولایات کشور می‌شد. به تعبیر دیگر در سه بند مذکور با چهار شرح وظیفه (صدور امتیاز تأسیس مدرسه، صدور امتیاز نشریه، ارزشیابی مدارک

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

تحصیلی خارج از کشور و بالاخره اعطای مدال و نشان) نام و عنوانی از رجال، زنـان و برگزیدگان شهرهای مختلف کشور در متن مصوبات آمـده اسـت (روح بخـش، ۱۴۰۳، ص. ۲۵۱–۲۴۸). از جمله این اسامی می‌توان بـه برگزیـدگان زن و مـرد اسـتان گـیلان اشاره کرد. به همین منظور و در راستای تدوین ایـن مقالـه، مـتن صـورت مـذاکرات و مصوبات شـورای عـالی معـارف (۱۳۱۷–۱۳۰۱ش) و شـورای عـالی فرهنـگ (۱۳۱۷–۱۳۲۰ش) در دوره رضاشاه مورد بررسی قرار گرفت و آن دسته از مصـوبات شـورا کـه مربوط به شهرهای استان مذکور بود، استخراج و در قالب جداولی تنظیم شد. برای ایـن منظور در گام نخست اسامی شهرهای استان گیلان شامل شهرهای رشت، بندر پهلـوی، لاهیجان، لنگرود، آستارا، رودبار، آستانه اشرفیه، صومعه‌سرا و رودسر استخراج شـد. در گام دوم طی بررسی متن صورت مذاکرات و مصوبات شـورا، کلیـدواژه‌های چهارگانـه: مدارس ملی، مجوز نشریات، مدارک تحصیلی و بالاخره مـدال و نشـان مـورد جسـتجو قرار گرفت و تمام داده‌های مذکور در قالب جداولی، به‌صـورت جداگانـه بـرای اسـتان گیلان تنظیم شد. بالاخره در گام سوم داده‌های مربوط بـه زنـان و مـردان تفکیـک و در قالب جداولی در این مقاله مورد بهره‌برداری قرار گرفت. توضـیح ایـن نکتـه ضـروری است که اطلاعات ارائه شده در جداول فعالیت‌های فرهنگی آن اسـتان در ایـن نوشـتار، نباید این تلقی را ایجاد کند که آمار اقدامات دسـت‌اندرکاران و کـارگزاران فرهنگـی آن شهر محدود به همین فعالیت‌هاست. به تعبیر دیگر داده‌های جداول چهار حوزه فعالیـت فرهنگی در استان گیلان صرفاً آن دسته از فعالیت‌هایی است که دارای مصوبه از شورای عالی معارف/ فرهنگ است. یعنی صرف‌نظر از سایر عرصه‌های فرهنگی، ممکـن اسـت آمار فعالیت‌های فرهنگی در این چهار حوزه، بیش از این داده‌ها باشـد. بـر ایـن اسـاس داده‌های مذکور به شرح جداول چهارگانه ذیل ارائه می‌شود:

۱- اعطای مجوز تأسیس مدرسه و کودکستان در گیلان

طبق بند ۱۱ از فصل شـرح وظـایف شـورای عـالی معـارف، «تشـخیص صـلاحیت اشخاصی که اجازه تأسیس مدرسه و امتیاز مجله و روزنامه می‌خواهند»، بـه ایـن شـورا

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

واگذار شد. این نوع مدارس را به اصطلاح باید از نوع مدارس غیردولتی یـا ملـی تلقـی کرد. مدارسی که مجوز تأسیس آنها به افـراد دارای صـلاحیت داده می‌شـد، تـا آنهـا بـا تأسیس مدرسه و ثبت‌نام دانش‌آموزان بتوانند باری از آموزش را در کنار مدارس دولتـی بـه عهـده بگیرنـد. در اسـناد و مـدارک از ایـن نـوع مـدارس تحـت عنـاوین مـدارس غیرمجانی- در مقابل مدارس دولتی که مجانی بود- نام برده شده‌است.

نکته مورد توجه درباره مدارس غیرمجانی (ملی) در مصوبات شورای عـالی معـارف این است که معمولاً اعضای شورا مسائل و قوانین موردی این نوع مـدارس را در ذیـل مدارس دولتی لحاظ می‌کردند؛ زیرا این مدارس به جز مسئله شهریه -کـه از خانواده‌هـا اخذ می‌شد- در سایر موارد، مشابه مدارس دولتی عمل می‌کردند. به گونه‌ای که در نگاه اول بین مدارس دولتی (مجانی) و مدارس ملی (غیرمجانی) تفـاوت چنـدانی بـه چشـم نمی‌خورد.

از بررسی مفاد مربوط به نظامنامه مدارس غیرمجانی (ملـی) چنـین بـه‌نظـر می‌رسـد، شورا صرفاً مسائل مالی و میزان شهریه‌های دریـافتی را مـورد توجـه قـرار داده و سـایر موارد این مدارس را در قالب آیین‌نامه اجرایی به عهده اداره مربوطه در وزارت معـارف واگذار کرده است. در نظامنامه مذکور با اشاره به نقش مفتش (بازرس) مدارس بـه‌طـور مشخص در چهار مورد، به مفتش حق بازرسی در تمام مسائل مدرسه داده شده‌اسـت و از این‌رو هرگونه نقص و اشکال مدارس غیرمجانی طی بازدیدهای مذکور رفع می‌شـد. اشاره به موارد مذکور، به‌منظور ترسیم اوضاع و شرایط کلی مدارس غیرمجانی و یا ملی در ذیل نظام آموزشی بود که با استناد به آنها، شورا به صـدها نفـر دارای شـرایط مـورد نظر، مجوز تأسیس مدارس مذکور را اعطا کرد. از آن‌جمله تعدادی از ایـن مجوزهـا بـه متقاضیان (مردان و زنان) استان گیلان اعطـا شـد کـه اسـامی متقاضـیان، عنـوان و دوره تحصیلی مدرسه و سایر توضیحات لازم به شرح جداول جداگانه ذیل ارائه می‌شود:

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

جدول شماره ۱: اسامی مردان گیلانی متقاضی تأسیس کودکستان و مدرسه از شورای عالی معارف/ فرهنگ در دوره رضاشاه

ردیف	متقاضی امتیاز مدرسه یا کودکستان	دوره تحصیلی	عنوان مدرسه	شماره و تاریخ جلسه	توضیحات
۱	میرزا محمودخان قائم مقامی	کلاس اکابر شبانه	–	۳۹– ۱۳۰٤/۱۰/۱٤	تصویب شد
۲	آقاسید احمد نقیبی	کلاس اکابرشبانه	–	٦۷– ۱۳۰۵/۱۱/۱۹	تصویب شد
۳	گریگور یکلتان، پسر یحیی	مدرسه تجارتی در رشت	–	۱۰۷– ۱۳۰۷/۲/۲۵	در جلسه ۱۰۹– ۱۳۰۷/۳/۸ رد درخواست به دلیل: «وارد نبودن شرایط مدیری و عدم تطابق پرگرام مدوّنه آن با یکی از پرگرام‌های وزارت معارف»
٤	میرزا عبدالهاشم	کلاس اکابر در رشت	–	۱۱٦– ۱۳۰۷/۵/۹	تصویب شد
۵	سید محمدباقر غروی	مدرسه شش کلاسه ابتدائی ذکور در رشت	تربیت	۱٤۱– ۱۳۰۸/٤/۲۵	
٦	مؤسس میرزا علینقی‌خان وزیری، با مدیریت ابوالحسن‌خان صبا	مدرسه صنایع ظریفه در رشت	–	۱٤۱– ۱۳۰۸/٤/۲۵	مطابق پروگرام دوره کامل متوسطه مدرسه موسیقی طهران

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

۷	میرزاغلامرضاخان، مدیر فعلی آن به- عنوان مؤسس	سه کلاس اول متوسطه در مدرسه اسلامی رشت	-	-۱٤٦ ۱۳۰۸/٦/۱۲	
۸	چارلز موری، مدیر فعلی مدرسه ذکور آمریکایی رشت	تحصیلات ابتدائی و سه ساله [اول متوسطه]	رشت	-۱٦۸ ۱۳۰۹/٦/۱۸	یک باب مدرسه ذکور
۹	ادوین ملتون رایت تبعه دولت آمریکا	مدرسه متوسطه کامل ذکور	رشت	-۲۵۲ ۱۳۱۲/۹/۱	

جدول شماره ۱/۱: اسامی زنان گیلانی متقاضی تأسیس کودکستان و مدرسه از شورای عالی معارف/ فرهنگ در دوره رضاشاه

ردیف	متقاضی امتیاز مدرسه یا کودکستان	دوره تحصیلی	عنوان مدرسه	شماره و تاریخ جلسه	توضیحات
۱	عزت‌الملوک، ناظمه مدرسه دوشیزگان	کلاس اکابر زنانه	-	-٦۷ ۱۳۰۵/۱۱/۱۹	تصویب شد
۲	عزت‌خانم رصدی، ناظم و معلم مدرسه دولتی رشت	کلاس اکابر متوسطه نسوان	-	-۹۷ ۱۳۰٦/۹/۱	تصویب شد
۳	روشنک‌خانم نوع‌دوست، مدیره فعلی مدرسه	مدرسه سعادت نسوان رشت	-	-۱۲٤ ۱۳۰۷/۸/۱۵	-
٤	خانم خانمان کیمیائی	مدرسه ابتدائی شش کلاسه اناث	تربیت نسوان در رشت	-۱٤٦ ۱۳۰۸/٦/۱۲	-
۵	عزت‌خانم فرزان	چهار ساله ابتدائی	راهنمای سعادت نسوان در رشت	-۱٦۸ ۱۳۰۹/٦/۱۸	یک باب دبستان نسوان
٦	میس اگوستا کلارک تبعه دولت آمریکا	مدرسه متوسطه اناث	رشت	-۲۵۳ ۱۳۱۲/۹/۱۵	-

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

بر این اساس دو جدول فوق، از کل ۱۵ متقاضی تأسیس مدرسه، ۹ نفر مرد و ٦ نفر زن بودند. به تعبیر دیگر حدود یک سوم متقاضیان تأسیس مدرسه ملی در دوره رضاشاه در گیلان از میان زنان بودند. اهمیت این آمار آنجاست که در دو استان شمالی دیگر کشور در همین دوره، به ترتیب مازندران یک متقاضی (مرکز اسناد شورای عالی آموزش و پرورش...، جلسه ٤، مورخ ۱۳۰۳/۳/۱۳) و گلستان هیچ متقاضی زنی نداشته است. بررسی شاخص‌های مذکور نشان می‌دهد استان گیلان با برخورداری از برخی شرایط نظیر غنا و ذخیره فرهنگی، گرایش به نوگرایی، پیوندهای فرهنگی با کشور همسایه شمالی، در عرصه تأسیس مدارس ملی نقش پیشگامی داشت. زنان استان نیز با توجه به مؤلفه‌های مذکور جایگاه درخور توجهی در این عرصه ایفا کردند.

۲- ارزشیابی مدارک تحصیلی دانش‌آموختگان گیلانی خارج از کشور

بر طبق ماده ۱۲ قانون شورای عالی معارف، رسیدگی به مدارک تحصیلی اشخاصی که در خارج از کشور، تحصیل کرده بودند، بر عهده شورا قرار گرفت. بر همین اساس افراد تحصیل‌کرده خارج از کشور موظف بودند برای تشخیص صحت و سقم مدارک خود و ارزشیابی آنها بر اساس مدارک تحصیلی رسمی داخل کشور و صدور مجوز استفاده از آن مدارک، گواهی‌نامه‌های تحصیلی خود را به آن شورا ارسال کنند. شورای عالی معارف/ فرهنگ برای این منظور کمیسیونی متشکل از متخصصان رشته‌های مختلف تحصیلی تشکیل داده بود تا مدارک و گواهی‌های تحصیلی کسب شده از مراکز آموزشی و دانشگاه‌های مختلف کشورهای جهان را بررسی و اعلام نظر کند.

بر اساس یکی از مصوبات این شورا مدارک تحصیلی برخی دانشگاه‌های کشورهای آمریکا، انگلستان، بلژیک، ترکیه، روسیه، آرژانتین، اسپانیا، استرالیا، ایتالیا، آلمان، سوریه، سویس، فرانسه، هلند، هندوستان و لهستان مورد تأیید شورا بود (مرکز اسناد شورای عالی آموزش و پرورش...، جلسه ۲٥٤ مورخ ۱۳۱۲/۹/۲۹-). گفتنی است که شورای عالی بعدها بخشی از این وظیفه خود را به «اداره تعلیمات عالیه» در وزارت معارف که تصدی امور مدارس عالیه و البته دانشگاه تهران را به‌عهده داشت، واگذار کرد (همان، جلسه ۳٤٥ مورخ ۱۳۱٥/۱۱/۱۳-).

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

۱-۲- اسامی دانش‌آموختگان گیلانی در دانشگاه‌های خارج از کشور

صاحبان مدارک تحصیلی دانشگاه‌های خارج که پرونده و گواهی‌های تحصیلی آنها برای احراز صحت و سقم آن و همچنین ارزشیابی درجه تحصیلی منطبق با مدارک رسمی نظام آموزشی ایران به شورا ارسال شده و کمیسیون مربوطه شورا نیز آنها را بررسی و تصویب کرده است.

جدول شماره ۲: اسامی و مدارک تحصیلی محصلان مرد گیلانی خارج از کشور که گواهی‌های تحصیلی آنها در شورای عالی معارف/فرهنگ تصویب شده‌است.

ردیف	نام و نام خانوادگی	شماره و تاریخ جلسه	محل اقامت و شماره شناسنامه	رشته تحصیلی	مدارک تحصیلی ارائه‌شده به شورا	مصوبه
۱	هائیک خاچاطوریانس	۱۲۸- ۱۳۰۷/۹/۲۷	مقیم رشت	طبی	المثنی دیپلوم طبی از مدرسه طبی شهر تمسک روسیه	تأیید شد
۲	اسمعیل آقا کوچصفهانی	۲۲۸- ۱۳۱۱/۹/۸	ورقه هویت نمره ۵۳۲۶ صادره از دفتر سجل احوال رشت ناحیه ۲	-	تصدیقنامه تحصیلات متوسطه از وین و تصدیق امتحان انحصاری از مدرسه عالی تکنیک	تصدیق شد
۳	وارطان خاچیانس تبریزی	۲۳۷- ۱۳۱۲/٤/۷	ورقه هویت ۲۷۵۸۰ از دفتر سجل احوال بندر پهلوی	طبی	دیپلم طبی صادره از دارالعلم مسکو	تأیید شد
٤	حنفی رمضانی	۲۹٦- ۱۳۱۳/۱۰/٤	ورقه هویت ۲۰٦۲۷، مورخ ۲٦ آبان ۱۳۰۸ صادره از دفتر سجل ولایتی بندر پهلوی	علوم سیاسی	دیپلم دکترای از دانشگاه دولتی هامبورگ مورخ ۵ ژانویه ۱۹۳٤، تصدیق اداره معارف هامبورگ مورخ ۱۲ ژانویه ۱۹۳٤	مشارالیه دکتر علوم سیاسی شناخته شد
۵	کریم آقا نصرتیان	۳۰۵- ۱۳۱٤/۱۲/۹	ورقه هویت نمره ۱۹۸ ۱۹- شهریور	فلاحت	دیپلم لیسانس در علوم فلاحتی از موسسه فلاحتی دولتی هارامبلو	مشارالیه لیسانسیه در علم فلاحت

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

			۱۳۰۵، رشت		(بلژیک)، ۳ ژوئن ۱۹۳٤	شناخته شد
٦	عابدین میرزائی	-۳۱۱ ۱۳۱٤/٥/۲۱	ورقه هویت نمره ۲ -۸۵۸٦ شهریور ۱۳۰۵- رشت	طب	دیپلم صادره از دانشگاه پاریس، مورخ ۲۷ مارس ۱۹۳۵ رساله دکترا [عنوان به زبان انگلیسی، ناخوانا]	مشارالیه دکتر در علم طب شناخته شد
۷	اسمعیل پیدای ساحلی	-۳۳۸ ۱۳۱٥/۷/۷	ورقه هویت نمره ۸ -۱۰۲۹۲ خرداد ۱۳۰٦- رشت	صنعت ماهیگیری	تصدیق ختم تحصیلات در موسسه صناعت و اقتصاد ماهی موسسه تجهیزات فنی موسسات تبریدیه، مورخ ٤ مارس ۱۹۳٦	تحصیلات مشارالیه در صنعت ماهیگیری عالی شناخته شد
۸	رضی محتشمی	-۳۳۸ ۱۳۱٥/۷/۷	ورقه هویت نمره ٤۳۱٥- ۲۵ بهمن ۱۳۰۵ از رشت	صنعت ماهیگیری	تصدیق ختم تحصیلات در موسسه صناعت و اقتصاد ماهی موسسه تجهیزات فنی موسسات تبریدیه، مورخ ٤ مارس ۱۹۳٦	تحصیلات مشارالیه در صنعت ماهیگیری عالی شناخته شد
۹	شارل خولبریان	-۳٤٤ ۱۳۱٥/۱۰/۲۲	ورقه هویت نمره ۲۲-۱۸۰۳٦ شهریور ۱۳۱۱- رشت	متوسطه کامل ادبی	گواهینامه دوره دوم متوسطه از دانشگاه پاریس، مورخ ۸ مارس ۱۹۳۳	تأیید شد
۱۰	منصور باور	-۳۵۸ ۱۳۱٦/۹/۲۳	ورقه هویت نمره ۲۱ -۸۷۱۰ شهریور ۱۳۰۵، رشت	طب	۱- دانشنامه دکترا در طب از دانشگاه ژنو مورخ ۱۲ ژویه ۱۹۲۹ ۲- رساله دکترا [عنوان به زبان انگلیسی، ناخوانا]	دکتر در طب شناخته شد
۱۱	سیدمهدی امیرشریفی	-۳۵۸ ۱۳۱٦/۹/۲۳	ورقه هویت نمره ۷۰۸- رشت	مکانیک هواپیمایی	دانشنامه مکانیسین هوائی از وزارت هواپیمائی فرانسه، مورخ ۲۳ ژوئن ۱۹۳۳	تحصیلات مشارالیه در مکانیک شناخته شد
۱۲	محمدصادق برزگر	-۳٦۰ ۱۳۱٦/۱۰/۷	ورقه هویت نمره ۲۱۸-۱۳۰۵/٦/۸، از رشت	تجارت	گواهینامه تحصیلات تجارتی‌ازآکادمی تجاری در فرانسه، مورخ ۱۸ ژوئیه ۱۹۳٦	تحصیلات مشاراله در تجارت فوق متوسطه شناخته شد و وارد تحصیلات [ناخوانا] شده‌است

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

۱۳	محمدعلی نشرودی	۳۶۳– ۱۳۱۶/۱۱/۲۶	رونوشت شناسنامهٔ ۶۸۸۹ – ۱۰ مرداد ۱۳۰۵ صادره از رشت	طبی	دانشنامه دکتری طب از دانشگاه پاریس، مورخ ۱۵ ژوئن ۱۹۳۷	مشارالیه دکتر در طب شناخته شد
۱۴	رضا فروزی	۳۸۷– ۱۳۱۷/۱۱/۱۸	شماره ۲۷۶۵– ۱۱ خرداد ۱۳۰۵، صادره از رشت	صنایع ظریفه عالی	۱– گواهینامه از هنرستان فنی صنایع ظریفه مسکو مورخ ۱۹۳۱ ۲– گواهینامه صنایع ظریفه از بنگاه صنایع ترسیمی مسکو، مورخ ۱۰ دسامبر ۱۹۳۷	تحصیلات مشارالیه در صنایع ظریفه چاپی عالی شناخته شد
۱۵	رحیم ضقاری	۳۸۹– ۱۳۱۷/۱۲/۹	شماره ۸۶۳۰ – شهریور ۱۳۰۵	علوم سیاسی	۱– گواهینامه پذیرفته‌شدن در امتحانات سال مقدماتی داوطلبی در علوم سیاسی از دانشگاه کاتولیک لوون بلژیک، مورخ ۱۴ اکتبر ۱۹۳۷ ۲– گواهینامه پذیرفته‌شدن در امتحانات مقدماتی داوطلبی در علوم سیاسی از دانشگاه کاتولیک لوون بلژیک، مورخ ۱۹۳۸	تحصیلات مشارالیه در علوم سیاسی عالی شناخته شد
۱۶	ناصر معتمدثابت	۳۹۳– ۱۳۱۸/۳/۱	شماره ۸۸۵۱ – ۱۳۰۵/۶/۲۲ از رشت	مهندسی برق	گواهینامه مهندسی تخصصی برق از شرکت فرانسوی تخصصی برق صاده از پاریس مورخ ۱۹۳۸	تحصیلات مشارالیه در مهندسی برق معادل با لیسانس شناخته شد
۱۷	اسماعیل فراهانی	۳۹۳– ۱۳۱۸/۳/۱	نمره ۳۶۸– ۱۳۰۴/۱۲/۱۷	مهندسی کشاورزی	۱– دانشنامه کشاورزی از بنگاه کشاورزی ژامبلو مورخ ۷ اکتبر ۱۹۳۸، ۲– گواهینامه مبنی‌بر گذراندن پایان‌نامه از بنگاه کشاورزی دولتی ژامبلو مورخ ۱۳ اکتبر ۱۹۳۸، ۳– بحث در خصوص کار خاتمه تحصیل [به انگلیسی ناخوانا]	تحصیلات مشارالیه در مهندسی کشاورزی معادل با لیسانس شناخته شد

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

۱۸	کاظم جفرودی	٤۰۰– ۱۳۱۸/۸/۸	نمره ۵۰۲– ۲۲ شهریور ۱۳۰۵	مهندس راه	۱– گواهینامه صادره از مدرسه پل و شوارع پاریس، مورخ ۵ ژانویه ۱۹۳۹ ۲– کارآموزی در سد سازی شرکت مونور در پاریس مورخ ۲٦ اوت ۱۹۳۷ ۳– گواهی‌نامه کارآموزی در لوله‌کشی صادره از شرکت (پونت آموسون) آلیانس فرانسه، مورخ ۹ سپتامبر ۱۹۳۸	مهندسی راه و تحصیلاتش در این رشته معادل با دکتری شناخته شد
۱۹	نصرالله گنجه	٤۰۳– ۱۳۱۸/۹/۲۰	نمره ۱٤۸۹٦– اول مهر ۱۳۰٦	علوم سیاسی و اقتصادی	۱– دانشنامه لیسانس در علوم اقتصاد از دانشگاه آزاد بروکسل و اینکه مجاز گردیده پایان‌نامه خود را در علوم اقتصادی در ژوئیه ۱۹۳۸ دفاع نماید و در سال تحصیلی ۱۹۳۸–۱۹۳۹ نام خود را برای دوره دکترا در علوم اقتصادی ثبت نموده، مورخ ۵ سپتامبر ۱۹۳۹ ۲– دانشنامه لیسانس در علوم سیاسی از دانشگاه آزاد بروکسل و اینکه مجاز گردیده پایان‌نامه خود را در علوم سیاسی دفاع نماید و نام خود را برای سال دوم دکتری در علوم سیاسی ثبت نموده مورخ ۱۱ اکتبر ۱۹۳۹ ۳– گواهی‌نامه از دانشگاه بروکسل مبنی‌بر اینکه مشارالیه مشغول تهیه یک پایان‌نامه برای دکتری در علوم اقتصادی در موضوع «درآمد کشوری و طرزهای مختلف تخمین آن» می‌باشد. بروکسل ۲۲ سپتامبر ۱۹۳۹	تحصیلات مشارالیه در علوم سیاسی و اقتصادی فوق‌لیسانس شناخته شد

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

۲۰	عنایت‌الله قوام‌زاده	٤٠٤– ۱۳۱۸/۱۰/٤	رونوشت شناسنامه شماره ۹۱٤۸ مورخ ۱۳۰٥/٦/۲٤ صادره از رشت	رشته کشاورزی	۱– کارنامه سال تحصیلی ۱۹۳۹–۱۹۲۸ از آتنه روایال شیمای (بلژیک) ۲– کارنامه سال تحصیلی ۱۹۳۰–۱۹۲۹ از آتنه روایال نیول (بلژیک) ۳– گواهینامه از بنگاه کشاورزی ژامبلو مبنی‌بر اینکه با موفقیت از عهده امتحانات بر آمده و او را لایق ورود به‌عنوان دانشجوی منظم می‌داند، صادره از ژامبلو مورخ ۱۹۳۰ ٤– گواهی‌نامه از بنگاه کشاورزی دولتی ژامبلو راجع به اولین سال امتحانات داوطلبی مهندسی کشاورزی صادره از ژامبلو مورخ ۱۹۳۱/۱۲/۱ ٥– گواهی‌نامه از بنگاه کشاورزی ژامبلو مبنی‌بر اینکه آقای قوام‌زاده در سال تحصیلی ۱۹۳۲–۱۹۳۱ دوره‌های سال دوم بنگاه مزبور را به عنوان یک دانشجوی منظم طی کرده است. بروکسل مورخ ۲ سپتامبر ۱۹۳۲	تحصیلات مشارالیه معادل با دوره کامل متوسطه علمی شناخته شد
۲۱	حسین اردوبادی	٤٠٥– ۱۳۱۸/۱۰/۲٥	شماره ۱۱۸۸– ۱۳۰٥/۲/۲۲، رشت	پزشکی	گواهینامه بجای دانشنامه دکترا در پزشکی صادره از دانشگاه سن‌ژوزف در بیروت لبنان	دکتر در پزشکی شناخته شد
۲۲	مجتبی ملکوتی	٤٠٦– ۱۳۱۸/۱۲/۲۱	شماره ٥۷٦۷– ۱۳۰٥/٤/۱، رشت	ساختمان	دانشنامه از آموزشگاه فوائد عامه پاریس، مورخ ۱۳ اوت ۱۹۳۸	تحصیلات مشارالیه در رشته ساختمان معادل با لیسانس شناخته شد
۲۳	کریم کوچصفهانی	٤٠۹– ۱۳۱۹/۲/۲٤	شماره ٥۳۲٤– ۱۳۰٥/۲/۲٥ رشت	مهندسی	۱– گواهینامه از دبیرستان هلم‌هولزد در برلن مبنی‌بر اینکه آقای کرچصفهانی پس از گذراندن امتحان در کلاس	تحصیلات مشاراله در رشته مهندسی، عالی شناخته شد

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

					چهارم پذیرفته شد، برلن مورخ ۱۹۳۱/۱/۳۱ ۲- گواهینامه از دبستان خانوادگی برلن فریدناو مبنی‌بر اینکه کوچصفهانی مطابق با برنامه دبیرستان هوهن زلرن مرحله تحصیلی آن دبیرستان را به انجام رسانیده و در پاییز ۱۹۳٦ در آن آموزشگاه مساوی با دانشجویان المانی پذیرفته شده‌است، برلن فریدناو مورخ ۱۹٤۰ ۳- گواهینامه از آموزشگاه مهندسی هیت‌ویدا (آموزشگاه عالی فنی) مبنی‌بر اینکه آقای کوچصفهانی قسمت اول امتحان اصلی مهندسی را طبق مقررات داده و از عهده برآمده است. هیت‌ویدا مورخ ۲۱ ژانویه ۱۹۳۸		
۲٤	پرویز خان‌کسمائی	٤۱۱- ۱۳۱۹/۵/۲۲	شماره ۱۳٤۹۳- ۱۳۰۵/۱۱/۱۹- از رشت	مهندسی برق	دانشنامه مهندسی برق از دانشگاه لاف‌بارا انگلستان مورخ ژوئیه ۱۹۳۸	مهندسی برق و تحصیلات او در این رشته معادل با لیسانس شناخته شد
۲۵	عباس رحمت‌سمیعی	٤۱٤- ۱۳۱۹/۷/۹	رشت	متوسطه کامل علمی	گواهینامه تحصیلات دوره کامل متوسطه کلژژنو که مخصوصاً برای ورود به دانشکده فنی سویس معتبر می‌باشد، مورخ ۲۹ ژوئن ۱۹۳۹	تحصیلات او معادل با دوره کامل متوسطه علمی شناخته شد
۲٦	احمد بریمانی	٤۱۵- ۱۳۱۹/۸/۱۷	شماره ٦۵۳٦- ۱۳۰٦/۵/۲٤ از بندر پهلوی	شیلات	۱- گواهی‌نامه از آموزشگاه فنی تکنیکوم دولتی صنایع ماهی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی مورخ ۳۱ ژوئیه ۱۹۳۱ شماره ۷۲۸ ۲- گواهی‌نامه انسیستوی فنی صنایع و	تحصیلات او در رشته شیلات عالی شناخته شد

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

					اقتصاد ماهی [شهر] حاجی‌ترخان مبنی‌بر اینکه بریمانی بدون آموزش [به سال] سوم دانشکده اقتصادی انتقال یافته است ۳- گواهی مورخ اول مه ۱۹۳۲ مبنی‌بر اینکه آقای بریمانی دانشجوی شعبه اقتصاد دسته ورودی سوم است (از اتحادیه ماهی انتسیستوی فنی صنایع و اقتصاد ماهی [شهر] حاجی‌ترخان ٤- کارت تحصیلی شماره ۷۳٦ دانشکده ماهی‌شناسی در مسکو ۱۹۳۱ ۵- کتابچه آزمون‌ها از دانشکده فنی صنایع و اقتصاد ماهی در حاجی‌ترخان مورخ ۱۹۳۲/۱۰/٤		
۲۷	اسمعیل جاوید	٤۲۲- ۱۳۲۰/۲/۲	شماره ۱۷٦- ۱۳۰٤/۱۲/۱۵ از رشت	پزشکی	۱ـ اسناد دکتر در پزشکی از دانشگاه فدریک ویلهلم در برن مورخ ۱٦ مه ۱۹۳۸ ۲ـ پایان‌نامه [عنوان به زبان انگلیسی، ناخوانا]	دکتر در پزشکی شناخته شد
۲۸	اسمعیل رستمی	٤۲۲- ۱۳۲۰/۲/۲	شماره ۲٤٤۳۸- ۱۳۱۰/۵/۳۰ از بندر پهلوی	مهندسی شیلات	۱ـ گواهینامه از دانشکده کارگری دانشگاه دولتی آذربایجان مبنی‌بر اینکه دوره کامل تحصیلات دانشکده کارگری بادکوبه را به پایان رسانیده و حق دارد به کلیه دانشگاه‌های اتحاد جماهیر شوروی وارد شود. بادکوبه مورخ ۲۳ سپتامبر ۱۹۲۹ ۲ـ گواهینامه از دانشگاه فنی و اقتصاد و صنایع ماهی مسکو مبنی‌بر اینکه از تاریخ ۱۹۲۸ تا ۱۹۳۱ دوره‌های علمی	تحصیلات او در رشته مهندسی شیلات معادل با لیسانس شناخته شد

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

					وکلیه کارهای عملی را مطابق برنامه فراگرفته و بدین جهت عنوان تخصصی مهندس در ماهی‌شناسی به او داده می‌شود. مسکو مورخ دهم اوت ۱۹۳۱ به شماره ۹	
۲۹	اسمعیل جاوید [بابت مدرک تحصیلی دوم]	٤٢٤– ۱۳۲۰/۳/۲۰	شماره ۱۷٦– ۱۳۰٤/۱۲/۱۵ از رشت	فلسفه	۱ـ دانشنامه دکترا در فلسفه از دانشگاه فردریک ویلهلم در برلن مورخ ۲٦ اکتبر ۱۹۳۸ ۲ـ پایان‌نامه راجع به «فلسفه خاموشی» [عنوان به انگلیسی، ناخوانا]	دکتر در فلسفه شناخت شد
۳۰	آقای آشوت درسپتیایان	٤٢٤– ۱۳۲۰/۳/۲۰	شماره ۱۱۰٤۲– ۱۳۰٦٤/۲۲ از بندر پهلوی	پزشکی	دانشنامه دکترا در پزشکی از دانشگاه امپراطوری خارکف مورخ ۲۸ مه ۱۹۰۸ به شماره ۱۲۳٤۸	دکتر در پزشکی شناخته شد

جدول شماره ۲/۱: اسامی و مدارک تحصیلی محصلات زن گیلانی خارج از کشور در دوره رضاشاه که گواهی‌های تحصیلی آنها در شورای عالی معارف/فرهنگ تصویب شده است.

ردیف	نام و نام خانوادگی	شماره و تاریخ جلسه	محل اقامت و شماره شناسنامه	رشته تحصیلی	مدارک تحصیلی ارائه‌شده به شورا	مصوبه
۱	صوفیان‌خانم خلاتیان سلماسی	۲۲۳– ۱۳۱۱/۷/۱۹	ورقه هویت نمره ۲۷۲۹۰ از دفتر سجل احوال بندر پهلوی	قابلگی	شهادت نامه قابلگی مورخ چهاردهم آگوست ۱۹۲۳ میلادی صادره از کوبان [روسیه]	فقط نسبت به قسمت قابلگی طبیعی تصدیق شد
۲	وینا [دنیا؟] خانم اوژامیان	۲۲۵–۱۳۱۱/۸/۸	ورقه هویت نمره ۲۷٦۸۰ از دفتر سجل احوال بندر پهلوی	طبی	دیپلم طبی نمره ۸۹٤۳ مورخ اول سپتامبر ۱۹۳۱ صادره از فاکولته طب انیورسیته کازان [روسیه]	صحت دیپلم طبی تصدیق شد
۳	شورا؟ معصومه‌خانم نیکنه مسکوائی؟	۳۰٤– ۱۳۱۳/۱۲/۱٤	ورقه هویت نمره ۱٦۲۱۷–۲۲ خرداد ۱۳۰۸، رشت	قابلگی	شهادتنامه مدرسه متوسطه نسوان (ژنمیاز) مسکو ۸۵ مورخ ۳۱ مه ۱۹۱۳	تصویب شد که مشارالیها می‌تواند وارد مدرسه قابلگی بشود

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

بررسی مقایسه‌ای مردان و زنان متقاضی تأیید مدارک تحصیلی خارج از کشور در استان گیلان به ترتیب با سی مرد و سه زن متقاضی نشان می‌دهد که زنان در مقایسه با مردان شرایط و فرصت لازم برای تحصیل در خارج از کشور را نداشتند. هر چند آمار حدود یک دهم صاحبان مدارک تحصیلی زن گیلانی خارج از کشور در مقایسه با مردان آن استان، آمار مطلوبی به‌نظر نمی‌رسد، ولی همین مقایسه با رقم صفر برای زنان دو استان شمالی یعنی مازندران و گلستان، بیانگر تکاپوهای زنان گیلانی در عرصه تحصیل و کسب مدارک علمی می‌باشد. ضمن اینکه عزیمت سه محصل گیلانی به شوروی و تحصیل در دانشگاه‌های آن کشور نیز نه‌تنها حاکی از ارتباط و پیوند فرهنگی گیلان با همسایه شمالی ایران در آن دوره بود، بلکه نشانگر تأثیر فرهنگی این همسایه بر استان‌های همجوار است.

۳- اعطای مجوز نشریه

در دوره قاجار موضوع نشریات و سانسور آنها شدت داشت؛ به‌طوری که در عصر ناصری و مظفری برخی صاحبان نشریات به ناچار در خارج از کشور و در کشورهای عثمانی و هند به انتشار نشریه روی آوردند. اما با تأسیس شورای عالی معارف، کارگزاران فرهنگی درصدد سامان‌بخشی به این موضوع برآمده و صدور مجوز نشریه را به این شورا واگذار کردند. بر این اساس این مأموریت یعنی «تشخیص صلاحیت اشخاصی که اجازه تأسیس مدرسه و امتیاز مجله و روزنامه می‌خواهند»، طبق مصوبه مجلس شوری ملی- دوره چهارم- و بر اساس بند ۱۱ ماده ۱۲ قانون شورای عالی معارف بر عهده این شورا قرار گرفت. شورا طی دو دهه نخست فعالیت خود، امتیاز مجوز چندین نشریه با صاحب‌امتیازی مردان و زنان در استان گیلان را به شرح ذیل واگذار کرد:

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

جدول شماره ۳: فهرست اسامی مردان دریافت‌کننده مجوز نشریه از گیلان در دوره رضاشاه

ردیف	نام و نام خانوادگی متقاضی، صاحب امتیاز و مدیر نشریه	عنوان نشریه	شماره و تاریخ جلسه تصویب مجور	توضیحات
۱	دبیرزاده	مجله فرهنگ، گیلان	۱۳۰۲/۳/۲۸–۱٤	تصویب شد
۲	معین‌الشریعه	ترویج‌الاسلام ، گیلان	۱۳۰۲/۵/۳۳–۲۸	تصویب شد
۳	میرزا محمدعلی‌خان شریفی	جریده پیک، رشت	جلسه فوق‌العاده– ۱۳۰۲/۹/۱	جلسه فوق‌العاده شورا بین دو جلسه به ترتیب ٤۱ مورخ ۱۳۰۲/۸/۲۰ و ٤۲ مورخ ۱۳۰۲/۹/۵ تشکیل شده‌است
٤	میراحمد مدنی	جریده پرورش، رشت	جلسه فوق‌العاده– ۱۳۰۲/۹/۱	جلسه فوق‌العاده شورا بین دو جلسه به ترتیب ٤۱ مورخ ۱۳۰۲/۸/۲۰ و ٤۲ مورخ ۱۳۰۲/۹/۵ تشکیل شده‌است
۵	سید جلال‌الدین بدری	درّ منیر	۱۳۰۲/۱۰/٤٦–۹	تصویب شد
٦	معتمدالاسلام گیلانی (رشتی)	مجله وقت	۱۳۰۲/۱۰/٤٦–۹	تصویب شد
۷	سید محمود مجتهدزاده گیلانی	جریده ستاره شمال	۱۳۰۳/۳/۵–۲۰	مقرر شد اداره مطبوعات تحقیق کند علت توقیف روزنامه ندای گیلان که مجتهدزاده داشته، چه بوده
۸	میرزا حسن‌خان نیک‌روان	جریده صورت	۱۳۰۳/۳/۵–۲۰	–
۹	میرزا تقی‌خان رائقی	مجله فرهنگ	۱۳۰۳/۷/۱۲–۲۱	تصویب شد
۱۰	آقا میرزا علی‌آقا مشتاق گیلانی	جریده فکر جوان	۱۳۰٤/۳/٦–/۲٤	تصویب شد. این شخص امتیاز جریده قرن چهاردهم را داشت، اخیراً تبدیل نام مزبور را به فکر جوان درخواست کرده بود
۱۱	میرزا محمدعلیخان	مجله پیک	۱۳۰٤/۳/۲٦–۲۷	تصویب شد

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

	شریفی			
۱۲	آقا سید جلال‌الدین بدری مقیم گیلان	مجله ماه تابان	۱۳۰٤/٦/۳۱–٤	بندر پهلوی– تصویب شد
۱۳	میرزامحمد انشائی	روزنامه حقایق	۱۳۰٤/۷/۳۳–٦	تصویب شد
۱٤	–	جریده رشت	۱۳۰٤/۱۰/۳۸–۷	تصویب تغییر نام جریده پیام به رشت
۱۵	میرزا خلیل یوسف‌زاده نوعی (تاجر اردبیلی)	معیشت ملی	۱۳۰۵/٤/٤۹–۱۵	تصویب شد
۱٦	سیدهاشم ایلیر راپورت دندانساز، مقیم بندر پهلوی	نامه دندانسازی	۱۳۰۵/٤/٤۹–۱۵	تصویب شد
۱۷	میرزا محمدحسین جهان‌رخشان	جریده ستاره شمال	۱۳۰۵/۱۰/۲۱–٦۵	تصویب شد
۱۸	سیدفخرالدین زانجی	مجله برزگران	۱۳۰۵/۱۰/۲۱–٦۵	تصویب شد
۱۹	میرزامحمدخان شادمان	جریده تفکر	۱۳۰٦/۱/۲۳–۷٤	تصویب شد
۲۰	میرزا شکراله‌خان کیهان	جریده البرز	۱۳۰٦/۳/۳–۷۹ (تصویب) ۱۳۰٦/۳/۱۷–۸۰ (انتقال)	انتقال محل از تهران به رشت
۲۱	میرزا حمدعلیخان گیلک	جریده رشت	۱۳۰۸/۵/۱۵–۱٤٤	
۲۲	تکلیان [تقیکیان] صاحب امتیاز جریده ایران کبیر	روزنامه ملی ایران در رشت	۱۳۰۸/۸/۷–۱٤۹	این نشریه به زبان ارمنی منتشر می‌شود

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

جدول شماره ۳/۱: فهرست اسامی زنان دریافت‌کننده مجوز نشریه از گیلان در دوره رضاشاه

ردیف	نام و نام خانوادگی متقاضی، صاحب امتیاز و مدیر نشریه	عنوان نشریه	شماره و تاریخ جلسه تصویب مجور	توضیحات
۱	مخدره مرضیه‌خانم ضرابی	جریده نامه نسوان شرق	۸-۱۳۰٤/۹/۳٦	بندر پهلوی- تصویب شد
۲	روشنک خانم [نوع‌دوست] مدیره مدرسه سعادت نسوان، رشت	مجله پیک سعادت	۷٤-۱۳۰٦/۱/۲۳	تصویب شد

درخواست مجوز فقط دو نشریه توسط زنان استان گیلان در دوره پهلوی اول در مقایسه بیست نشریه توسط مردان همچون آمار جدول قبلی (تحصیل در خارج) بیانگر حدود یک به ده نقش زنان در انتشار نشریه در گیلان است. هرچند این آمار کم به‌نظر می‌رسد ولی در مقایسه با هیچ تقاضایی از سوی زنان دو استان مازندران و گلستان، می‌تواند بیانگر گسترش مطبوعات در گیلان باشد. به‌طوری که می‌توان ادعا کرد شهر رشت در این حوزه در دوره رضاشاه در ردیف چند شهر انگشت‌شمار بزرگ کشور قرار داشت و در برخی موارد حتی با مرکز رقابت می‌کرد.

۴- اعطای مدال و نشان

در همه کشورهای جهان مرسوم است که صاحبان اندیشه و عمل برتر قدردانی و مورد تشویق معنوی و مادی قرار می‌گیرند. عرصه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی می‌تواند به‌عنوان حوزه فعالیت‌های تخصصی و معرفی برترین‌ها مورد توجه واقع شود. از آنجا که شورای عالی معارف به‌عنوان تنها متولی تدوین و تصویب مقررات و آیین‌نامه‌های نهادهای فرهنگی اعم از مراکز آموزشی، نهادهای علمی، مطبوعات و مراکز هنری حق تصمیم‌گیری داشت، طبق شرح وظایف خود

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

رسیدگی به برگزیدگان این عرصه را نیز مورد توجه قرار داده و تدابیری برای انتخاب و معرفی برترین‌های حوزه‌های علمی، آموزشی و هنری اتخاذ کـرد. ایـن نهـاد در همـان جلسات سال نخست خود آیین‌نامه‌ای تدوین و تصویب کرد که بر اساس آن شـرایط و ویژگی‌های منتخبین ذکر شده و نوع تشویق‌های مـادی و معنـوی و همچنـین درجـات مدال‌هـا و نشـان‌های اعطـایی مشـخص شـد (مرکـز اسـناد شـورای عـالی آمـوزش و پرورش...، جلسه ۱۲، مورخ ۱۳۰۱/۱۰/۱۷).

طبق صورت مذاکرات شورای عالی معارف، این شورا از جلسه پـنجم خـود در روز دوشنبه آخر ربیع‌الاول سال۱۳٤۱ برابر با ۲۸ آبان ۱۳۰۱ الی جلسه دوازدهم روز دوشنبه هفدهم جدی [دی] ۱۳۰۱، نظامنامه اعطای نشان علمی را مـورد بررسـی قـرار داد و در آخرین جلسه نظامنامه آن در هیجده ماده به تصویب رسید که برخـی از مفـاد نظامنامـه مدال و نشان علمی وزارت معارف درباره شـکل مـدال علمـی و درجـات آن، شـرایط اعطای مدال علمی، شکل نشان علمی و درجات آن است. در فصـل چهـارم در شـرایط اعطای نشان علمی آمده است: نشان علمی از هر درجه که مقتضی باشد، به اشـخاص و اتباع خارجه که خدمات نمایانی به مملکت ایران یا نبوغ بشر کرده باشند اعطا می‌شـود؛ اعطای مدال و نشان علمی به تقاضای اشخاص یا پیشنهاد وزیر معارف خواهد بود.

۱-۴- دریافت‌کنندگان مدال و نشان استان گیلان

بر این اساس طبق مصوبات شورای عالی معارف/فرهنگ، طـی سـال‌های ۱۳۰۱ الـی ۱۳۲۰ش به ده‌ها نفر از مردان و زنان استان گیلان به‌خصوص مدیران، معلمـان مـدارس و بالاخره تعدادی از دانش‌آموختگان دانشسرا و مدارس حـائز رتبـه برتـر در امتحانـات نهایی پایان دوره تحصیلی نشان و مدال‌هایی اعطا شـد. اسـامی، سـمت و درجـه مـدال اعطای تعداد حدود هفتاد مرد و تعداد بیست و یک زن برگزیده استان گیلان بـه شـرح جداول ذیل ارائه می‌شود:

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

جدول شماره ٤: فهرست اسامی مردان برگزیده دریافت‌کننده مدال و نشان عرصه فرهنگی گیلان در دوره رضاشاه

ردیف	نام و نام خانوادگی	نوع و درجه مدال	سمت	مناسبت اعطای مدال	شماره جلسه و تاریخ مصوبه
١	عزت‌اله‌خان خبیری	مدال درجه دوم	مدیرو معلم مدرسه بندر پهلوی	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	٦٥– ١٣٠٥/١٠/٢١
٢	شیخ‌علی تنها	مدال درجه دوم	مدیرمدرسه دولتی رشت	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	٧٨–١٣٠٦/٢/٢٧
٣	میرزایوسف‌خان صفاری	مدال درجه دوم	نماینده معارف لاهیجان	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال به کارکنان حوزه معارف گیلان	٧٨–١٣٠٦/٢/٢٧
٤	میرزا عیسی‌خان سمیعی	مدال درجه سوم	ناظم و معلم مدرسه متوسطه دولتی رشت، نمره ١	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال به کارکنان حوزه معارف گیلان	٨٣–١٣٠٦/٤/٧
٥	موسی‌خان آذرنوش	یک قطعه مدال علمی از درجه دوم	محصل مدرسه متوسطه شاهپور رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ١٣١١	٢٤١–١٣١٢/٦/٨
٦	فریدون‌خان مختاری	یک قطعه مدال علمی از درجه دوم	محصل مدرسه متوسطه شاهپور رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ١٣١٢ با معدل ١٤/٨٨	٢٤١–١٣١٢/٦/٨
٧	سیدمحمد تائب	مدال درجه اول علمی	دبیر دبیرستان شاهپور رشت	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	٢٦٦– ١٣١٣/١/٢٩
٨	میرزا ابراهیم‌خان	مدال درجه	دبیر دبیرستان	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در	٢٦٦–

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

	شرقی	اول علمی	فردوسی	خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	۱۳۱۳/۱/۲۹
۹	میرزاعباس‌خان ا خگر	مدال درجه دوم علمی	ناظم دبیرستان فردوسی	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	-۲٦٦ ۱۳۱۳/۱/۲۹
۱۰	میرزا مهدیخان رهبر کسروی	مدال درجه اول علمی	نماینده معارف بندر پهلوی و مدیر دبیرستان فردوسی	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	-۲٦٦ ۱۳۱۳/۱/۲۹
۱۱	میرزا اسماعیل‌خان پور رسول	مدال درجه اول علمی	نماینده معارف لنگرود و مدیر مدرسه داریوش	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	-۲٦٦ ۱۳۱۳/۱/۲۹
۱۲	میرزاتقی‌خان رائفی	مدال درجه اول علمی	مدیر مدرسه ابتدائی فاریابی رشت، نمره ۱	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	-۲٦٦ ۱۳۱۳/۱/۲۹
۱۳	میرزا عیسی‌خان سمیعی	مدال درجه اول علمی	مدیر دبستان عنصری رشت، نمره ۲	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	-۲٦٦ ۱۳۱۳/۱/۲۹
۱٤	یوسف‌خان دانشور	مدال درجه دوم علمی	مدیر و آموزگار مدرسه بوذرجمهر بندر پهلوی	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	-۲٦٦ ۱۳۱۳/۱/۲۹
۱۵	میرزاحسن‌خان آزاد	مدال درجه دوم علمی	آموزگار سابق کلاس‌های ۵ و ٦ دبستان‌های رشت	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	-۲٦٦ ۱۳۱۳/۱/۲۹
۱٦	حشمت‌الله خاندهش	مدال درجه اول علمی	دبیر دبیرستان متوسطه رشت	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	-۲٦٦ ۱۳۱۳/۱/۲۹
۱۷	محمودخان کرباسی	مدال علمی درجه دوم	رشت	کسب رتبه اول در امتحانات دوره دوم متوسطه در مدارس ایالات و ولایات	-۲۹۰ ۱۳۱۳/۸/۲٤

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

۱۸	کریم شیرزاده	مدال اول	آستارا	نماینده معارف آستارا	۳۱٤–۱۳۱٤/۷/۱۵
۱۹	آقای شولز	نشان سوم	رشت	مهندس ساختمان دبیرستان شاهپور رشت	۳٤۱–۱۳۱۵/۹/۱۰
۲۰	اسحق نفیسی	مدال اول	رشت	دبیر طبیعیات دبیرستان شاهپور رشت	۳٤۱–۱۳۱۵/۹/۱۰
۲۱	یرواند ماردورسیان	مدال اول	رشت	دبیر موسیقی و سرود دبیرستان‌های رشت	۳٤۱–۱۳۱۵/۹/۱۰
۲۲	حسین دانشجو	مدال اول	رشت	دبیر فیزیک و شیمی دبیرستان شاهپور رشت	۳٤۱–۱۳۱۵/۹/۱۰
۲۳	نعمت‌اله فروزش	مدال اول	رشت	ناظم دبیرستان شاهپور رشت	۳٤۱–۱۳۱۵/۹/۱۰
۲٤	هوشنگ حاتم	مدال دوم	رشت	شاگرد اول دوره دوم متوسطه پسران رشت	۳٤۱–۱۳۱۵/۹/۱۰
۲۵	عبدالله راعی	مدال دوم	رشت	آموزگار دبستان دولتی نمره ۱ رشت	۳٤۱–۱۳۱۵/۹/۱۰
۲٦	احمد نقیبی	مدال سوم	رشت	مؤسس دبیرستان شبانه در رشت	۳٤٤–۱۳۱۵/۱۰/۲۲
۲۷	عبدالحسین اسدی لنگرودی	مدال دوم علمی	فارغ‌التحصیل دوره دوم متوسطهٔ رشت	کسب معدل ۱۷ در امتحانات نهائی دانشسراهای مقدماتی و دورهٔ دوم متوسطه علمی ایالات و ولایات	۳۵۹–۱۳۱٦/۹/۳۰
۲۸	ابوالحسن سرمست	مدال اول علمی	دبیردبیرستان شاهپور رشت	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹–۱۳۱٦/۹/۳۰
۲۹	ابوالفضل تحویلداری	مدال دوم علمی	دبیر ورزش دبیرستان‌های رشت	معلمان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹–۱۳۱٦/۹/۳۰
۳۰	محمد ملک‌زاده	نشان دوم علمی	رئیس معارف و اوقاف گیلان	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹–۱۳۱٦/۹/۳۰

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

۳۱	رضی عدل امینی	نشان سوم علمی	نمایندهٔ معارف و رئیس دبیرستان فردوسی بندر پهلوی	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
۳۲	حسن مبرهن	نشان سوم علمی	دبیر و بازرس فنی اداره معارف گیلان	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
۳۳	عبدالعلی ناسوتی	مدال اول علمی	دبیر طبیعیات دبیرستان فردوسی بندر پهلوی	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
۳٤	محمد کامکار	مدال اول علمی	دبیر ادبیات دبیرستان فردوسی بندر پهلوی	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
۳۵	حسین شفارودی	مدال اول علمی	دبیردبیرستان فردوسی بندرپهلوی	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
۳٦	علی رضائی	مدال اول علمی	دبیر ریاضی دبیرستان پهلوی	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
۳۷	ابراهیم ساجد	مدال اول علمی	دبیر ریاضی دبیرستان پهلوی	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
۳۸	مسیب مسعودی	مدال دوم علمی	دبیر ورزش بندر پهلوی	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
۳۹	طاهر فرهی	مدال دوم علمی	مدیر دبستان خیام آبگنار	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۳۵۹– ۱۳۱۶/۹/۳۰
٤۰	حسین امیرکیائی	مدال دوم علمی	فارغ‌التحصیل دانش‌سرای مقدماتی گیلان	–	۳۸۹– ۱۳۱۷/۱۲/۹
٤۱	احمد سمعیی	مدال دوم	دانش‌آموز دبیرستان شاهپور رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۸ در استان‌ها و شهرستان‌ها	٤۰۵– ۱۳۱۸/۱۰/۲۵

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

٤٢	پرویز شیخ‌کریمی	مدال دوم	دانش‌آموز دبیرستان اسلامی رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۸ در استان‌ها و شهرستان‌ها	٤٠٥- ۱۳۱۸/۱۰/۲۵
٤٣	محمدعلی مروارید	مدال دوم	دانش‌آموز دبیرستان	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۸ در استان‌ها و شهرستان‌ها	٤٠٥- ۱۳۱۸/۱۰/۲۵
٤٤	محمد شبدوش	مدال دوم	دانش آموز دانش‌سرای پسران رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۸ در استان‌ها و شهرستان‌ها	٤٠٥- ۱۳۱۸/۱۰/۲۵
٤٥	سوفیک درکونیانس	مدال دوم	آموزشگاه پزشکیاری رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۸ در استان‌ها و شهرستان‌ها	٤٠٥- ۱۳۱۸/۱۰/۲۵
٤٦	ابراهیم شرقی	مدال اول علمی	دبیر دبیرستان فردوس بندر پهلوی	بنا به پیشنهاد اداره آموزش شهرستان‌ها	٤١٨- ۱۳۱۹/۱۰/۳
٤٧	جلیل حسنی	مدال دوم علمی	دانش‌آموز دبیرستان شاهپور (قسمت علمی)	کسب رتبه اول در امتحانات نهایی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۹ در پایتخت و استان‌ها	٤١٩- ۱۳۱۹/۱۰/۱۰
٤٨	عباس اسلامی	مدال دوم علمی	دانش‌آموز دبیرستان کوشیار سالمندان (قسمت ادبی)	کسب رتبه اول در امتحانات نهایی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۹ در پایتخت و استان‌ها	٤١٩- ۱۳۱۹/۱۰/۱۰
٤٩	محمد مشعوف	مدال دوم علمی	دانش‌آموز دبیرستان پسران	کسب رتبه اول در امتحانات نهایی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۹ در پایتخت و استان‌ها	٤١٩- ۱۳۱۹/۱۰/۱۰

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

جدول شماره ٤/١: فهرست اسامی زنان برگزیده دریافت‌کننده مدال و نشان عرصه فرهنگی گیلان در دوره رضاشاه

ردیف	نام و نام خانوادگی	نوع و درجه مدال	سمت	مناسبت اعطای مدال	شماره جلسه و تاریخ مصوبه
١	خانم نشاط‌الدوله	مدال درجه دوم	مدیره مدرسه نمره ١ دولتی رشت	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	٧٧–١٣٠٦/٢/٢٠
٢	عزت‌الملوک خانم رصدی	مدال درجه دوم	ناظم مدرسه نمره ١ دولتی رشت	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال به کارکنان حوزه معارف گیلان	٧٨–١٣٠٦/٢/٢٧
٣	مرضیه‌خانم ضرابی	مدال درجه دوم	مدیره مدرسه دوشیزگان پهلوی	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال به کارکنان حوزه معارف گیلان	١٢٤–١٣٠٧/٨/١٥
٤	معصومه‌خانم بازقلعه	مدال درجه دوم علمی	محصل مدرسه متوسطه شاهدخت رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه، خرداد ١٣١٢، با معدل ١٥/١٨	٢٤٨–١٣١٢/٨/٣
٥	بتول‌خانم نامی	مدال درجه دوم علمی	دبیر دبیرستان شاهدخت رشت	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	٢٦٦–١٣١٣/١/٢٩
٦	منصوره‌خانم غفاری	مدال درجه دوم علمی	مدیر مدرسه بانوان رشت	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	٢٦٦–١٣١٣/١/٢٩
٧	رخساره‌خانم دردی	مدال درجه دوم علمی	آموزگار کلاس‌های ٥ و ٦ دبستان ناموس بندر پهلوی	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	٢٦٦–١٣١٣/١/٢٩
٨	ملکتاج‌خانم نواده	مدال درجه دوم علمی	مدیر مدرسه عفت لنگرود	بنا به پیشنهاد اداره کل معارف در خصوص اعطای مدال درجه اول و دوم به کارکنان حوزه معارف گیلان	٢٦٦–١٣١٣/١/٢٩
٩	شکوه‌السادات	مدال علمی	رشت	کسب رتبه اول در امتحانات دوره دوم	٢٩٠–١٣١٣/٨/٢٤

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

	وثوق ساعدی	درجه دوم		متوسطه در مدارس ایالات و ولایات	
۱۰	مریم بهزاد	مدال اول	رشت	دبیر دبیرستان شاهدخت رشت	۱۳۱۵/۹/۱۰–۳٤۱
۱۱	خانم پورمقدم	مدال دوم	رشت	دبیر ورزش دختران رشت	۱۳۱۵/۹/۱۰–۳٤۱
۱۲	روشنک نوع‌دوست	مدال دوم	رشت	مدیره دبیرستان سعادت نسوان رشت	۱۳۱۵/۹/۱۰–۳٤۱
۱۳	خانم جمیله	مدال دوم	رشت	ناظمه دبستان پیک سعادت نسوان رشت	۱۳۱۵/۹/۱۰–۳٤۱
۱٤	خانم دولت شلمانی	مدال دوم	رشت	ناظمه دبیرستان شاهدخت رشت	۱۳۱۵/۹/۱۰–۳٤۱
۱۵	عفت جهانبانی	مدال دوم	رشت	مدیره دبستان بنات [دختران] بندرپهلوی	۱۳۱۵/۹/۱۰–۳٤۱
۱٦	فاطمه خوش‌نصیب	مدال دوم علمی	آموزگاردبستان نظامی بندرپهلوی	کارکنان برگزیده معارف ایالات و ولایات	۱۳۱٦/۹/۳۰–۳۵۹
۱۷	زهرا شهیدی قزوینی	مدال دوم	آموزشگاه پزشکیاری رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۸ در استان‌ها و شهرستان‌ها	٤۰۵– ۱۳۱۸/۱۰/۲۵
۱۸	صدیقه حسنی	مدال دوم	دبیرستان فروغ رشت	کسب رتبه اول در امتحانات نهائی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۸ در استان‌ها و شهرستان‌ها	٤۰۵– ۱۳۱۸/۱۰/۲۵
۱۹	سکینه دانیال‌زاده	مدال دوم علمی	دانش‌آموز دبیرستان فروغ (دوم دختران)	کسب رتبه اول در امتحانات نهایی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۹ در پایتخت و استان‌ها	٤۱۹– ۱۳۱۹/۱۰/۱۰
۲۰	سکینه مخیری	مدال دوم علمی	دانش‌آموز دبیرستان دختران	کسب رتبه اول در امتحانات نهایی دوره دوم متوسطه سال ۱۳۱۹ در پایتخت و استان‌ها	٤۱۹– ۱۳۱۹/۱۰/۱۰

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

شاخص چهارم مورد بررسی در این مقاله یعنی دریافت مدال و نشان فرهنگی از سوی برگزیدگان مرد و زن شهرهای استان گیلان می‌تواند نتیجه فعالیت‌های سه‌گانه فوق (افزایش تأسیس مدارس ملی، گسترش فارغ‌التحصیلان خارج از کشور استانی و بالاخره رشد اخذ مجوز نشریات) تلقی شود. از این‌روی چندان دور از انتظار نیست که استان گیلان با کسب بالاترین مجوزها اعم از تأسیس مدرسه ملی و انتشار نشریه توسط زنان از یک سو و اعزام محصل زن به خارج، بتواند بیشترین مدال و نشان را دریافت کند. تعداد ۲۰ زن گیلانی دریافت‌کننده مدال فرهنگی در دوره رضاشاه در مقایسه با ۱۰ زن مازندرانی و صفر زن گلستانی می‌تواند بیانگر توسعه بیش از دو برابر فرهنگی گیلان نسبت به مازندران باشد.

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

نتیجه

با عنایت به فعالیت یک سده شورای عالی معارف/ فرهنگ/ آموزش و پرورش که بیش از چهار دهه نخست آن موضوع مسائل کلی فرهنگ کشور را شامل می‌شد، شاید بتوان مصوبات شورا را آئینه تمام‌نمای قوانین و فعالیت‌های فرهنگی کشور در دوره پهلوی قلمداد کرد. در این میان در بیش از ده شرح وظیفه شورا، برخی به‌گونه‌ای تعریف شده بود که تعدادی از آن وظایف شامل فعالیت فرهنگی و آموزشی شهرهای مختلف کشور می‌شد. استان پرتکاپوی گیلان در دوره رضاشاه از زمره استان‌هایی بود که با عنایت به تنوع و تناسب برخورداری از برخی فرصت‌ها و البته ظرفیت‌های فرهنگی، دارای گزارش‌ها و مصوبات فراوانی در شورای عالی معارف/ فرهنگ است. بررسی مصوبات مذکور نشان می‌دهد که دست‌اندرکاران و کارگزاران فرهنگی در دو عرصه دولتی و مدنی استان گیلان در خلال تحولات فرهنگی آن دوره اعم از فعالیت در عرصه نشریات، تأسیس مدارس ملی، کسب امتیازات برتر در عرصه فرهنگی و امتحانات نهایی و بالاخره تحصیل در خارج از کشور حضور فعال داشته و ایفای نقش کرده‌اند. بررسی مقایسه‌ای فعالیت‌های مردان و زنان استان گیلان به‌ترتیب در عرصه‌های چهارگانه مذکور نشان می‌دهد دریافت مجوز تأسیس مدرسه ملی به ترتیب مردان ۹ مجوز، زنان ٦ مجوز، تأیید صحت مدارک تحصیلی دانشگاه‌های خارج از کشور و تصویب درجه علمی آن به ترتیب مردان ۳۰ مدرک، زنان ۳ مدرک، دریافت امتیاز انتشار نشریه به ترتیب مردان ۲۲ مجوز، زنان ۲ مجوز، دریافت مدال و نشان‌های مختلف با درجه‌های متعدد توسط مردان ٤۹ مدال، زنان ۲۰ مدال بوده‌است. با ارائه این آمار و اطلاعات می‌توان شهرهای گیلان به‌خصوص رشت را در مقایسه با سایر شهرهای هم ردیف خود از زمره شهرهای فرهنگی کشور دانست که با عنایت به فضای نوگرایی آن در خلال تحولات سیاسی دوره رضاشاه مردان و در گام بعدی زنان آن نقش تعیین‌کننده‌ای در فعالیت‌های نوگرای فرهنگی ایفا کرده‌اند.

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]

منابع

– روح بخش، رحیم (۱٤۰۳ش). *شاهد شورا: تاریخ شفاهی شورای عالی آموزش و پرورش به روایت استاد احمد صافی (اولین دبیرکل شورای عالی آموزش و پرورش)*. تهران: شورای عالی آموزش و پرورش.

– مرکز اسناد شورای عالی آموزش و پرورش، مصوبات و صورت‌مذاکرات شورا عالی معارف (۱۳۰۱–۱۳۱۷)/ فرهنگ (۱۳٤٦–۱۳۱۷)/ آموزش و پرورش (از ۱۳٤۷ تا کنون).

– نوید ادهم، مهدی و رحیم روح بخش (۱۳۹۹ش). *تربیت معلم به روایت اسناد: مصوبه‌های شورای عالی معارف/ فرهنگ/ آموزش و پرورش*. تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجائی.

[Downloaded from journal.isihistory.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.61882/islamhistory.1.55.81]